

Ó K O R S É T A - H É T M É R F Ö L D E S C S I Z M Á B A N

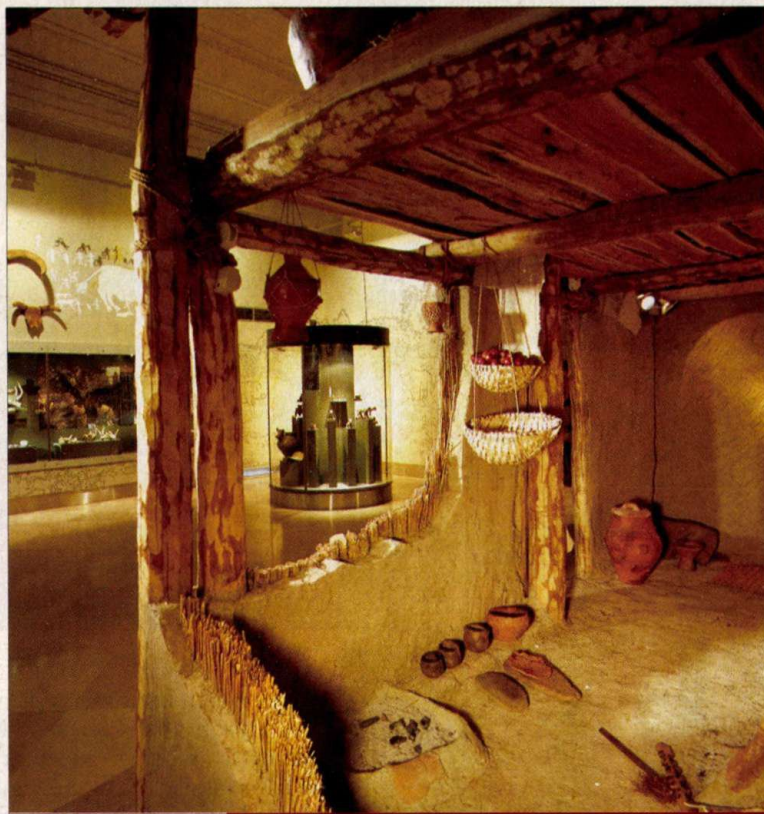
NYUGAT ÉS KELET HATÁRÁN

Nyári rejtvenyjátékunk során enteriőröket, tárgyakat, leleteket, hozzájuk kapcsolódó információkat villantottunk fel játékos formában a Magyar Nemzeti Múzeum Nyugat és Kelet határán című régészeti kiállításából – kis agytornára invitálva olvasóinkat. Aki részt akart venni a játékban, az feltehetően megnézte a kiállítást, hiszen itt találta meg legegyszerűbben a válaszokat. Azok számára azonban, akik csak „karosszékből” követték az eseményeket inkább csak mozaikok maradhattak meg egy nagyszabású történelmi tablóból. Noha nem volt – és nem is lehetett – célunk egy teljes képes történelemkönyvet írni, fontosnak tartjuk, hogy valamiféle képzeletbeli Ariadné-fonal mentén végigkálauzoljuk az érdeklődőket azon a valóságos és virtuális időutazáson, amely a kiállítási térben méterekre és percekre sűríti a Kárpát-medence évezredeit.

Egy „nemzeti” múzeum alapvető célja, hogy a lehető legteljesebb képet tárja az érdeklődők elé, de nincs olyan múzeum, amely minden egyedülálló, jelentős tárgyat magáénak tudhat. Fontos szempont, hogy valami olyasmit mutathasson meg, ami csak ott van meg, amiért érdemes éppen oda eljutni. A kiállításon látható mintegy 3000 régészeti lelet 70-80 százaléka éppen ezért a Magyar Nemzeti Múzeum gyűjteményeire épül.

Régészeti kincsestár

Lehetetlen lenne néhány száz négyzetméterbe sűríteni mindazt a tudást, ismeretanyagot, amelyet generációk halmoztak fel a régmúlt idők emlékeit kutatva. A kiállítás feladata sokkal

tettük fel az aranyakkal tei tárlókon, hogy a tárgyak másolatok. Talán érdekes lenne egyszer összeszámolni a kiállított ékszerek tömegét, bár igazi értéküket nem ez határozza meg, hanem egyediségük. Szögezzük le, néhány (jelölt) kivételtől eltekintve, bármennyire is hihetetlen, csak eredeti (arany)tárgyakat mutatunk be!

Az ember és a természet kapcsolata

De ne szaladjunk előre az időben, hiszen a kiállítás az „ember” első – hazánkban – ismert emlékeivel kezdődik. Az alig négyszázezer éves nyomok fiatalnak számítanak a humángenezis évmilliókra visszanyúló történetében, amelyről az Élet és Tudomány lapjain is szinte hetente jelennek meg újabb és újabb tudósítások. Úgy tűnik, földrajzi elhelyezkedésünk alapján nem számíthatunk e kérdéskörben jelentős leletekre. Az őskőkor bemutatása ezért egy nem kevésbé aktuális téma köré épül, amely egyben a kiállítás egyik meghatározó alap gondolata: az ember és a természet kapcsolata.

Az első természetes menedékek, a barlangok feltárása alapozta meg a magyar őskőkorkutatást a XIX–XX. század fordulóján. A kiállítás enteriőrjének középpontjában az istállóskői barlang – *Vértes László* (Sámuel felfedezője) által fél évszázaddal ezelőtt megtalált – 30 ezer esztendő, nagy kőlapokkal körülvett, állati csontokkal, kövekkel borított tűzhelye áll. Míg a termekben alig néhány métert, az időben több tízezer évet teszünk meg az épített lakóhely, az újkőkori lakóház rekonstrukciójáig. Itt újra állunk meg egy pillanatra! A kiállítás látogatóinak bizonyára feltűnik, hogy az eredeti leletek mellett számos nagyméretű rekonstrukció, értelmező rajz, animáció van. Minden ilyen produktum bizonyos mértékig – szükségszerűen – egy lehetséges, de tényekkel alátámasztható verzióját mutatja be egy régés-rég megsemmisült tárgynak, objektumnak. Nem új, de naponta felmerülő kérdés a régészetben, műemlékvédelemben, történettudományban: mit és milyen mértékig szabad rekonstruálni? Bigottan konzervatív és forradalmian új nézetek csapnak össze e kérdésben. E kiállítás rendezői igyekeztek azt a középutat megtalálni, amely tudományosan megalapozott, de kielégíti egy teljesen új vizuális kultúrán felnövekvő generáció igényeit is. Hogy a tapaszt-

Újkőkori ház
(Berettyóújfalu-Herpály)
szerkezeti
és lakótér
rekonstrukciója

Gepida lakóház
és korabeli
viselet
(rekonstrukció)

inkább egyfajta történelmi pillanatkép felvillantása, kultúrtörténelmi folyamatok, meghatározó csomópontok kiemelése, fogódzópontok kialakítása az érdeklődők számára. Mindezek mellett jó lenne, ha a laikus érdeklődők által a régésznek leggyakrabban feltett kérdésekre válaszokat adna: honnan tudták, hogy itt kell ásni? Aranyat is találtak? Lehet még régészeti leleteket találni Magyarországon?

Európa nagy közgyűjteményei között a harmadikként alapított Magyar Nemzeti Múzeum tavaly ünnepelte születésének 200. évfordulóját. De nem csak a gyűjtés kezdetének immár

történelmi időpontja miatt lett az intézmény a kontinens egyik legjelentősebb régészeti gyűjteménye. A Kárpát-medence egyfajta régészeti trezor, amely szinte kimeríthetetlen mennyiségben ontja a múlt kincseit. Mi sem mutatja ezt jobban, mint az, hogy a bronzkort bemutató egyik kiállítási terem tulajdonképp egyetlen hatalmas kincsesház, amely az arany- és bronzkincsek sokkoló látványával várja a látogatót. A megnyitó óta eltelt időszakban érdeklődve olvastuk a látogatók bejegyzéseit, véleményeit. Mosolyra késztettek azok a bejegyzések, amelyek azért korholtak minket, mert nem tűn-

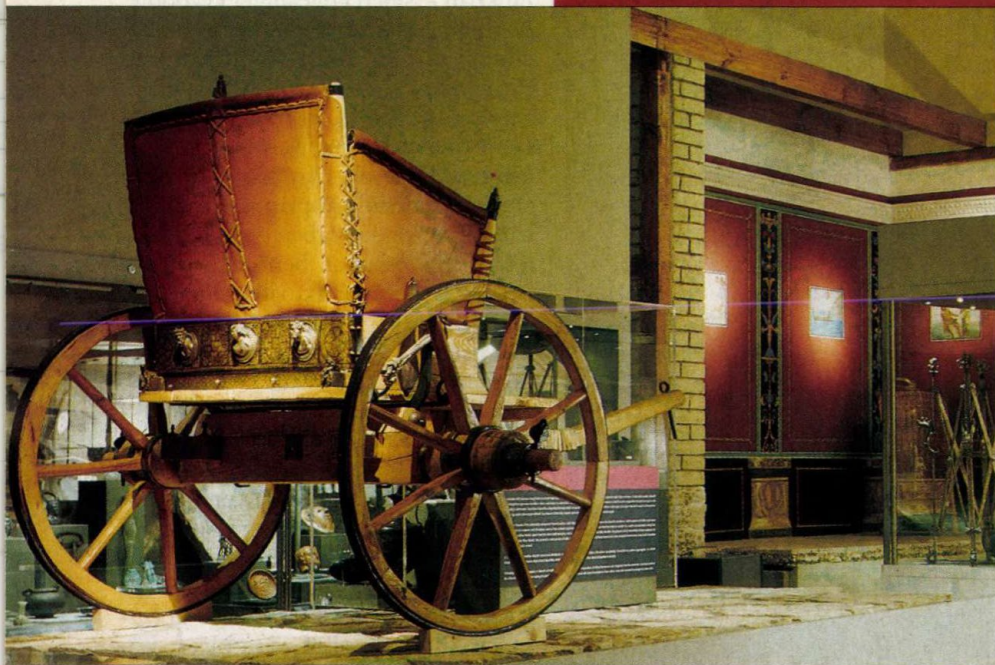
lati tények sok új ismeretet adhatnak, azt jól tudják a „kísérleti régészet” azon művelői, akik maguk patintanak kőeszközöket, építenek házakat, kemen céket, égetnek edényeket – őskori módszerek, „receptek” alapján. A kiállítás látogatói szép számmal láthatják ezek eredményeit: Európa egyik legteljesebben feltárt rézkori, paliszád, cölöpfal kerítéssel övezett őrtornya alatt – mintegy korszakhatáron át – léphetnek át a bronzkor évszázadait bemutató termeibe.

Az emberi településtörténet fon-

Piaci jelenet Pannónia és a Barbaricum határán (rekonstrukció)

Kocsirekonstrukció, Budakeszi (MNM gyűjteménye)

ciók. Az erődkapu, a kocsi, a villabelső enteriőr, a határ menti piacon színpompás ruhákban kereskedő barbárok látványos összképet adhatnak az arra fogékonyaknak. Pedig az egyedülálló részletekben sincs hiány, hiszen itt látható a világhírű Seuso-kincs egyetlen jó párhuzama, a Polgárdiban előkerült, kalandos sorsú ezüst-„asztalka”, amelyről éppen e kiállításra való restaurálás során derült ki, hogy az igen ritka, négy lábon álló típusba tartozik a hosszú időn át feltételezett három lábbal szemben (lásd erről részletesen 2002/ 41. számunkat! – *A szerk.*).

A kiállítás utolsó három szakasza a népvándorlás korának kevesebb mint 400 éves időszakát, a hunok, a germánok, az avarok korát idézi fel. A páratlan fejedelmi kincsek – például a szilágysomlyói vagy éppen a sok vitát kiváltó nagyszentmiklósi (ez, sajnos, csak másolatban) – mellett az újabb ásatások eredményeinek fényében mutatjuk be a mindennapok emlékeit: a házakat, a mesterségeket, a hitvilágot vagy a zenét.

Nehéz dolog olyan útikönyvet adni a látogató kezébe, amely végigkialauzolja ezen a kalandos időutazáson. Aki megveszi a kiállítás vezetőjét, bőséges további információkhoz jut. Aki a kétóránként felhangzó zenei kísérettel járja be a kiállítást, egészen másfajta élménnyel gazdagodhat. Reményeink szerint mindenki megtalálja a számára érdekeset, szórakoztatót, tanulságost.

REZI KATÓ GÁBOR

tosabb mozzanatainak bemutatása szintén összekötő szálként húzódik végig a kiállításon. Hogy ez mennyire nem egyszerűen lineáris fejlődés, azt bárki láthatja, aki figyelmesen összeveti az újkőkori, réz- és bronzkori házak, telepek mindennapjait bemutató maketteket, rajzokat, animációkat például a népvándorlás korának hasonló – látható – adataival.

Az írott történelem előszobája

Kvízjátékunk számos darabja kapcsolódott a hitvilág leleteihez. A túlvilághoz, a kultuszokhoz, az istenekhez, a vallásos elképzelésekhez köthető tárgyak, ábrázolások bő tárháza tekinthető meg. A padlóba süllyesztett, gazdag mellékletekkel ellátott, zsugorítva elhelyezett, Tiszafüreden előkerült sírok felett elhaladva a Kárpát-medence írott történelmének előszobájába jutunk: a vaskor név szerint is ismert népeinek emlékeihez.

E terem képzeletben a Duna osztja ketté. A folyók egyrészt távoli területeket kötöttek össze természetes kereskedelmi utakként, másrészt évszázadokon át természetes határoként szolgáltak birodalmak, civilizációk, kultúrák közt. Az alföldi szkíta kor pompás ötvösremekeit, a mezőkeresztesi és a tápiószentmártoni aranyszarvasokat és a dunántúli Hallstätt-kultúra művészi kerámiáit az újra földrajzi egységet teremtő kelta kultúra emlékei váltják fel.

A tárgyi és írott forrásokban gazdag kelta népesség és az új világbirodalom, Róma kultúráinak ötvöződését, összefonódását jól példázza a bemutatott budakeszi kocsitemetkezés, amely egyaránt utal a túlvilági utazás hiedelmére és az elhunyt gazdagságára. Ebben a teremben a római kori Pannónia és a Barbaricum alig több mint négy évszázados történelmének bemutatásában főszerepet játszanak a rekonstruk-